

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ
ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՄՈՆՐԷԱԼԻ «ՊԱՅՔԱՐ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ԹՂԹԱԿՑԻ ՀԵՏ
(10 Յունուար 1991 թ.)

ՀԱՐՑ.—Հիմա որ Հայաստանի մէջ ստեղծուած է նոր պետականութիւն եւ մեր երկիրը կը գտնուի ռամկավարական վերափոխումներու սեմին, ի՞նչպէս կը բնորոշէք պետութիւն-Մայր Աթոռ յարաբերութիւնները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Հայաստանի նորաստեղծ ինքնիշխան կառավարութեան և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան յարաբերութիւնները շատ բնականոն ու սիրալիր են փոխադարձ յարգանքով, փոխըմբռնումով: Մեզի համար յոյժ մխիթարական է, որ արդի իշխանութեան գլուխը գտնող պետական անձնատրութիւնները մեր Առաքելական Եկեղեցւոյ հաւատաւոր զաւակներն են, որոնք բարձր կը գնահատեն քրիստոնէական հոգևոր ու բարոյական սկզբունքները:

ՀԱՐՑ.—Ի՞նչ կարգի աշխատանքներ կը տարուին հոգևոր զարթոնքի այս օրերուն հոգևոր սնունդ մատուցանելու Հայաստանի ժողովուրդին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Ծշմարիտ է, որ անհաւատալի ըլլալու աստիճան, մեր հայրենաբնակ ժողովուրդը կ'ապրի կրօնական հոգևոր զարթոնք, ներառյալ երիտասարդութիւնը և մտաւորականութիւնը: Համատարած ծարաւը կայ Սուրբ Գրքի յափտեցական ճշմարտութիւններու և պաշտամունք մեր Մայր Եկեղեցւոյ հանդէպ: Այս պայմաններու մէջ կը մնայ որ մեր Եկեղեցին ու մեր հոգևորականութիւնը կարենայ բաւարարել մեր հաւատաւոր զաւակներու հոգևոր պահանջները:

Ցաւօք մեր եկեղեցականներու թիւը շատ փոքր է, սակայն ամէն հնարաւորը ի գործ կը դրուի մխիթարելու մեր ժողովուրդը: Թէ՛ մեր թեմակալ առաջնորդները և թէ՛ հոգևոր հայրերը բարեխղճորեն ու եռանդով լծուած են աշխատանքի: Մայր Աթոռիս հովանիի ներքեւ, Երևանի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Առաջնորդարանի շէնքին մէջ բացուած է կեդրոն՝ «Քրիստոնէական բարոգչութեան»: Շատ եկեղեցիներու կողքին կազմակերպուած են կիրակնօրեայ կրօնական դասընթացքներ: Հետզհետէ կը կազմուին նաև եկեղեցաւեր Տիկնանց և երիտասարդաց միութիւններ: Կրօնական դասեր սկսած

են աւանդուիլ նաև միջնակարգ դպրոցներու մէջ: Մայր Աթոռիս պատրաստած ծրագիրներով, Երևանի հեռատեսիլէն ամէն կիրակի կը ձայնասփռուի կրօնա-բարոյական քարոզ, իսկ ամիսը անգամ մը մէկ ժամուան կրօնական հաղորդում «Խորան լուսոյ» խորագիրով:

ՀԱՐՑ.—Իսկ Ներքին Սփիւռքի համար ծրագրեր ունի՞ք եւ յաջողութիւններ արձանագրուած են անոնց գծով:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Նոյն կացութիւնը կը տիրէ նաև ներքին Սփիւռքի տարածքի վրայ Վրաստան, Հիւսիսային Կովկաս և Ռուսաստան: Տասնեակ հալածատ քաղաքներու և գիւղերու մէջ կազմուած են մշակութային-ազգային միութիւններ, որոնք հետամուտ են հայկական եկեղեցիներ վերաբանալու կամ նորեր կառուցելու: Ազգային-կրօնական զարթօնքը համատարած է ներքին Սփիւռքի մէջ, ուր կ'ապրին աւելի քան մէկ և կէս միլիոն հայեր: Ներքին Սփիւռքի տարածքի վրայ մօտ օրերս պիտի ստեղծենք երկու կամ գուցէ երեք թեմական կազմակերպութիւններ:

ՀԱՐՑ.—Ներկայի կարիքներուն դիմաց ի՞նչ վիճակ կը պարզէ Հոգևոր Ծեմարանը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Ապագայ հոգևոր սպասաւորներ պատրաստելը մեր առաջնահերթ հարցն է: Մեր յոյսը դրած ենք Ս. Էջմիածնի Հոգևոր Ծեմարանի վրայ: Ուսանողներու թիւը բարձրացուած է հարիւր քսանի: Նախապատրաստական դասարաններ բացուած են նաև Սևանայ և Հաղպատի վանքերու մէջ շուրջ երեսուն ուսանողներով՝ նոյն նպատակով:

Յոյս ունինք որ հետզհետէ պիտի աճի անոնց թիւը և մօտ ապագային պիտի ունենանք եկեղեցականներու նոր սերունդներ: Բարեբախտութիւն է որ միջնակարգ դպրոց աւարտած՝ հոգևոր կոչում ստանալու դիմորդներու թիւը շատ մեծ է:

ՀԱՐՑ.—Ո՞ր հասած են արդեօք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կանոնադրութեան մշակման աշխատանքները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Հայ Եկեղեցին կազմական կանոնագրութեամբ մը օժտելու աշխատանքները սկսուած են տարիներ առաջ: Բարձրաստիճան հոգևորականներէ բաղկացած յանձնաժողովներ, գլխաւորութեամբ լուսահոգի Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսիսեանի, տևապէս գործած են վերջին տասը տարիներու ընթացքին և կազմած նախագիծեր: Կը խորհինք թէ մօտ ապագային այդ աշխատանքը պէտք է շարունակուի, կազմելու համար վերջնական նախագիծ մը:

Մինչ այդ սակայն մեր առջև դրուած է անհրաժեշտութիւնը ներքին կանոնագրութիւն մը կազմելու, Հայաստանի Հանրապետութեան և ներքին Սփիւռքի մեր եկեղեցական կեանքին համար: Մեր երկրի նոր իրավիճակի մէջ ամէն նպաստաւոր պայմաններ կան նման կանոնադրութիւն մը ունենալու և գայն գործադրելու: Նախագիծ մը պատրաստ է արդէն:

Մայր Աթոռիս Գերագոյն Հոգևոր Խորհուրդը այս օրերս քննարկման առարկայ դարձուցած է նախագիծը: Վստահ ենք թէ մէկ-երկու ամսուան մէջ կ'ունենանք սպասուած ներքին կանոնադրութիւնը:

ՀԱՐՑ.—Երբեք խորհա՞ծ էք Աթոռակիցի մը մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Սուրբ Էջմիածնի Կաթողիկոսութիւնը Աթոռակցի աւանդութիւն չունի:

ՀԱՐՑ.—Ի՞նչ վիճակի մէջ են ներկայիս Էջմիածին-Անթիլիաս յարաբերութիւնները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Ինչպէս յայտնի է, ներկայիս Էջմիածնի Մայր Աթոռիս յարաբերութիւնները Անթիլիասի Կիլիկեան Աթոռի հետ եղբայրական են ու սիրալիր: Մեր յարաբերութիւնները բնականոն ընթացքի մէջ են, Կաթողիկոսական Աթոռներու մակարդակի վրայ:

ՀԱՐՑ.—Նկատի ունենալով, որ անակնկալ եւ հրապարակային հանդիպումներ ու յայտարարութիւններ բաւական շփոթ յառաջացուցած են Էջմիածնի ենթակայ թէ՛ սփիւռքահայ զանգուածներու, թէ՛ ղեկավարութեան մօտ, ի՞նչ կը ծրագրուի փարատելու համար նման շփոթութիւններ եւ առաջքը առնելու յառաջիկայ անհասկացողութիւններու:

Անթիլիաս որեւէ տրամադրութիւն չայտնա՞ծ է իր գրաւած թեմերը վերադարձնելու Մայր Աթոռին: Եթէ այո, որո՞նք եւ ի՞նչ պայմաններու տակ: Եթէ ոչ, ի՞նչ հիմք կը մնայ Եկեղեցւոյ միասնականութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Մենք ևս տեղեակ ենք, որ նման շփոթ տրամադրութիւններ կը դրսևորուին Սփիւռքի մէջ, մանաւանդ յԱմերիկա, և իրօք մտահոգուած ենք, սակայն կը խորհինք թէ այդ երևոյթը ժամանակաւոր է: Թէ՛ Սուրբ Էջմիածնի հովանիին տակ գտնուող մեր ժողովուրդը ու հոգևոր դասը և թէ՛ Կիլիկեան Աթոռի մեր ժողովուրդի զաւակներն ու եկեղեցականները, պարտին ամէն ճիգ ի գործ դնել փարատելու նման շփոթ մտածումներ: Կը խորհինք թէ շփոթին պատճառը այն է, որ տակաւին ոմանք Էջմիածին—Անթիլիաս յարաբերութիւնները կը դիտեն հին ակնոցներով և չեն նկատեր, որ առարկայական կացութիւնը հիմնովին փոխուած է այժմ:

Կիլիկեան Աթոռը, 1956-էն սկսեալ ծանօթ գործելակերպը որդեգրելով, որոշ թեմերու վրայ տարածեց իր ազդեցութիւնը, Հայաստանի մէջ տիրող Խորհրդային իշխանութեան նկատմամբ քաղաքական իր վերապահումներու հետևանքով: Այդ իրավիճակը հիմնովին փոխուած է հիմա, հայկական ինքնիշխան նոր պետութեան հռչակումով և բազմակուսակցութեան դրութեան հաստատումով: Արտասահմանի երեք կուսակցութիւններն ալ ներկայ են այստեղ ու ազատօրէն կը գործեն: Այլևս չկայ ոչ մէկ քաղաքական վերապահում: Հետևաբար այլևս ոչ մէկ հիմք չունին՝ Էջմիածին—Անթիլիաս յարաբերութիւններու հին հասկացողութիւնները և հակադրութիւնները:

Կուսակցութիւնները, այլևս կարիք չունին Եկեղեցին իբրև յենարան ունենալու: Անոնց յենարանը այժմ Մայր Հայրենիքն է և հայ ժողովուրդը:

Եկեղեցին ոչ մէկ առանձին քաղաքական կուսակցութեան կողմ չէ, այլ կողմ է բոլորին, այն սկզբունքով որ կուսակցութեանց անդամները հաւասարապէս մեր ժողովուրդի ու մայր Եկեղեցւոյ զաւակներն են: Եկեղեցին չի կրնար բազմակուսակցական ըլլալ:

Ժողովրդավարական բազմակուսակցական հասարակութեան մէջ, Եկեղեցին կը մնայ կանգնած կրօնական-հոգևոր մակարդակի վրայ ու կը կա-

տարե իր միարար առաքելութիւնը, հաւատարիմ՝ հայրենի ինքնիշխան պետութեան ազգընտիր կառավարութեան:

Հայ ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ, ունի մէկ Մայր Հայաստան բոլորի համար ընդունելի և մէկ հայ առաքելական Եկեղեցի մէկ ու անբաժան: Կիլիկեան Աթոռը նոյն այդ անբաժան Եկեղեցոյ կառոյցի մէջ կը գտնուի իբրև պատմական տեղական կաթողիկոսական Աթոռ, իր իրաւասութեանց սահմաններու մէջ, որի միաբանները կրնան գործել մեր Եկեղեցոյ մէջ ամէն տեղ Ս. Էջմիածնի օրհնութեան ներքև, պահելով իրենց Կիլիկեան Աթոռի միաբանի հանգամանքը, ինչպէս է օրինակ պարագան Երուսաղէմի Պատրիարքութեան միաբաններու:

Ինչ կը վերաբերի թեմերու հարցին, վստահ ենք, որ ժամանակը մօտեցած է, որ շփոթ վիճակները վերանան, մէկ ու անբաժան Եկեղեցիի սկզբունքի հիման վրայ: Այլևս ոնէ քաղաքական կամ այլ պատճառ չկայ որ շարունակուին վերջին տասնամեակներուն Մայր Աթոռէն բաժանումները, ոչ Պարսկաստանի և ոչ ալ Յունաստանի մէջ: Աւելի բարդ է անշուշտ կացութիւնը Հիւսիսային Ամերիկայի տարածքի վրայ: Մեր մտածումն է, որ այնտեղ շարունակուին միութեան յանձնաժողովներու բանակցութիւնները ու նաև Մենք և Կիլիկեան Աթոռի Գահակալը աշխատանք տանինք միասնաբար, որպէսզի օգնենք վերականգնմանը եկեղեցական կանոնական միութեան, երկու կողմերու համար ալ ընդունելի ձևով:

Բոլոր պարագաներուն անհրաժեշտ է, որ բոլորս վերջապէս և արմատապէս հրաժարինք մտածելու և գործելու հին կաղապարներէն:

ՀԱՐՑ.—Կը հաճի՞ք քանի մը խօսք ըսել Պելճիքայի հանդիպումին եւ անկէ ետք յառաջացած զարգացումներու մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Մեր և Տ. Տ. Գարեգին Բ. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի Պելճիքայի հանդիպումը, եկեղեցոյ օծման առթիւ, առաւել ամրապնդեց Մեր եղբայրական գործակցութիւնը, մէկ ու անբաժանելի Եկեղեցոյ սկզբունքով:

ՀԱՐՑ.—Սփիւռքի մէջ ունինք այն տպաւորութիւնը, թէ Էջմիածին բաւարար աշխատանք չի տանիր հակազդելու աղանդներու գործունէութեան: Ի՞նչ է Ձեր մեկնաբանութիւնը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Մտահոգուած ենք անշուշտ, որ Հայաստանի մէջ ժողովրդավարական կարգերու հաստատումով, գործելու ասպարէզ գտած են տեսակ-տեսակ կրօնական աղանդներ, ինչ որ Մենք կը նկատենք վատաւորող երևոյթ՝ թէ՛ կրօնական և թէ՛ ազգային միասնութեան տեսակետներէն: Այդ աղանդները դուրսէն մոծուած են և ֆինանսաւորուած: Մեր Եկեղեցին և մեր հոգևորականները աշխուժօրէն կը գործեն լուսաբանելու համար մեր հաւատացեալները, որպէսզի զոն չդառնան օտարամուտ ազդեցութեանց: Անձամբ Մենք ևս նման կոչեր կատարեցինք թէ՛ Հայաստանի խորհրդարանի բեմէն և թէ՛ Երևանի հեռատեսիլէն: Այդ աշխատանքը անհրաժեշտ է շարունակել լրջութեամբ և համբերատար ոգիով: